

Skandinaviens första mynt

Övergripande penninghistoria i Europa
efter västromerska rikets kollaps

Ett föredrag på Numismatiska Klubben i Uppsala

Den 14 februari 2019

Del 1: Tiden fram till slutet av 700-talet

Del 2: Tidigt 800-tal till mitten av 900-talet

Skandinaviens första mynt

Övergripande penninghistoria i Europa
efter västromerska rikets kollaps

Lennart Castenhag 2019

1.

300-talet

De Saliska Frankerna

Merovingiska dynastin

Salisk betyder
"boende vid salt vatten"
(dvs Nordsjön)

2.

400-talet

- Romarrikets kollaps
- Romerska mynt och imitationer av romerska mynt i cirkulation i Gallien
- Merovingernas maktområde breder ut sig

481 - 511

- Klodvig I, av den merovingiska dynastin
- frankernas kung
- konverterade till katolska läran

Klodvigs sarkofag i Saint Denis

efter 511

- Klodvigs fyra söner delar riket mellan sig

Theoderik I, 487 – c.534
kung av Reims, 511 – 534

Chlodomer, 495 – 524
kung av Orléans, 511 – 524

Childebert I, 496 – 558
kung av Paris, 511 – 558

Chlotar I, c.497 – 561
kung av Soissons, Reims 511 – 558
kung av Frankerna, 558 – 561

- Mynten får sin särart

Merovingiska förvaltn-områden e 675

Pippin av Herstal
c. 635 – 714
maior domus Austrasien
680 – 714

Karl Martell
688 – 741
maior domus Austrasien
715 – 741
de facto Frankerrikets kung
718 – 741

Pippin "den lille"
c. 715 – 768
maior domus Austrasien
747 – 751
kung av Frankerriket
751 – 768

Rikshovmästare

Kungar e 558

Chlotar I, c.497 – 561
kung av Frankerna, 558 – 561

↓

Chilperik I, c.539 – 584
kung av Neustrien 561 - 584

↓

Chlothar II "den store", 584 – 629
kung av Frankerna, 613 – 629

↓

Dagobert I, c.603 – 639
kung av Frankerna, 629 – 634

↓

Klodvig II, 634 – 657
kung av Neustrien och Burgund, 639 – 657

↓

Childerik II
c.653 – c.675
kung av Frankerna
673 – 675

"roi fainéant" = marionettkung
Kungadömet styrdes
av maior domus = rikshovmästare.
Den siste merovingiske
kungen avsattes 751

Log230

Merovingernas mynt efter år 511

Denier (silver)
11,5 mm 0,91 g

åts: RACIO M frs: [...] LE
Hjälm kors

Tremisis (guld)
12,5 mm 0,99 g

Inskrifterna ej tydbara

7.

600-talets mitt

- Frisland, ett område bestående av ett antal stammar utan central ledning.
- Friserna, ett handelsfolk
- Handel över Nordsjön
- Radbod, en dynamisk ledare i Frisland

8.

600-talets senare del

- Dorestad och Domburg

I Frisland – Sceatta Den merovingiska denieren är förebild.
Avsedd för handeln över Nordsjön. Även i England präglas Sceatta.

Sceatta, 710 – 750, troligen Dorestad
12 mm 0,85 g Ref: Abramson 94/10
åts: piggsvin
frs: TOT II (= Dorestad)

9.

600-talets slut

- Dorestad ett viktigt handelscentrum.

- Handelsmän från norr i Dorestad regelbundet

- Dorestad binder samman Norden med Frankerrikets värld

- Pippin av Herstal från Frankerriket försöker lägga under sig Dorestad år 695 men Radbod hindrar honom

Sceatta, 700 – 710, Essex/East Anglia
11 mm 1,22 g Ref: Abramson 16/60

åts: huvud med diadem
frs: duva vänd åt höger ett kors till höger om duvan ringar på ömse sidor om ett större kors

10.

600-talets slut forts.

Amsterdam-Rhen-kanalen

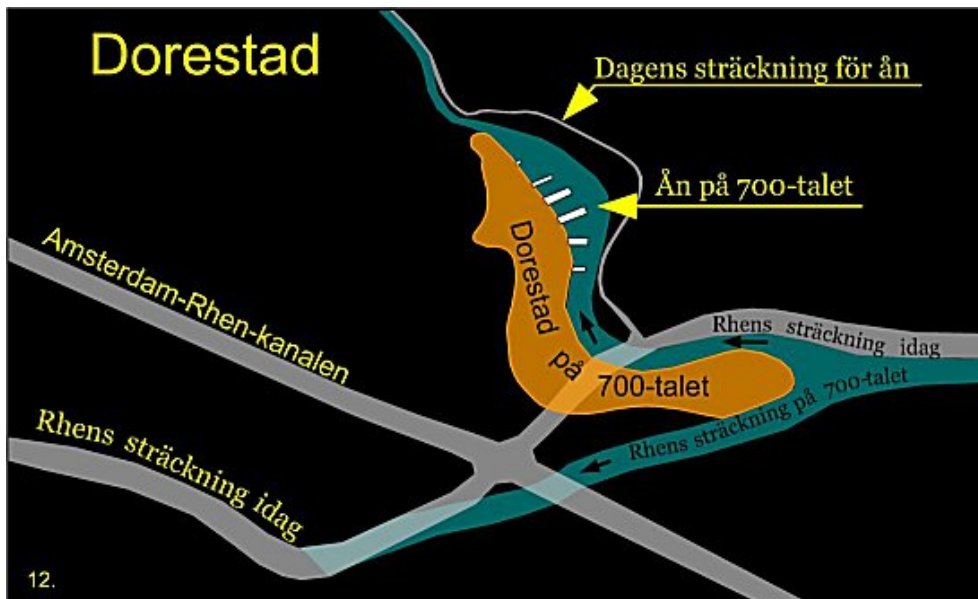
Rhen

Rhen

Dorestad *)

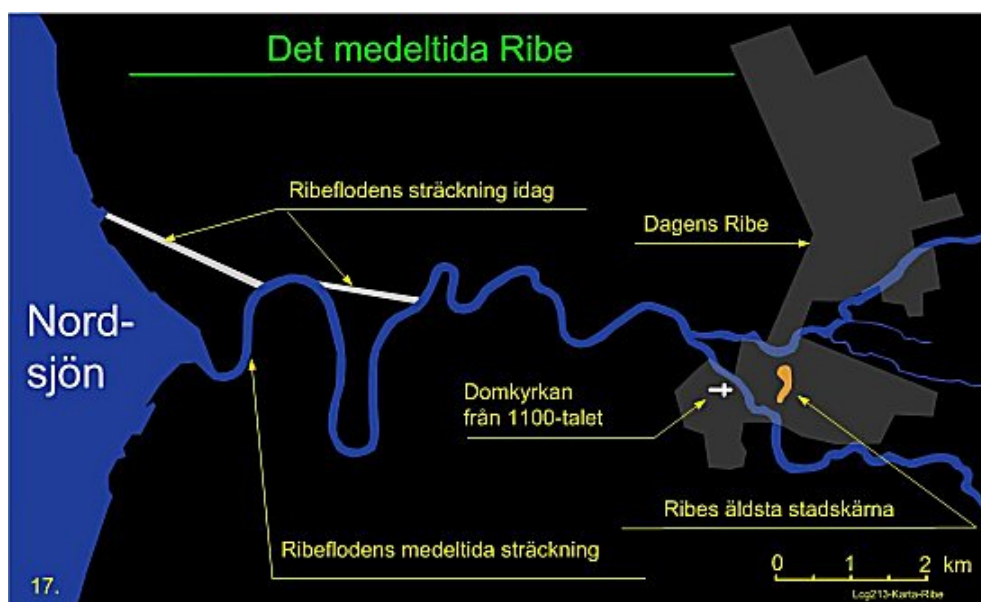
*) Dagens Wijk bij Duurstede

11.

Tidigt 700-tal

- Handelsmän från Ribe inspirerades att börja prägla Sceatta i Ribe.
- Ribe en ytterligare nod i handelsnätverket över Nordsjön

Mitten 700-talet – slutet 700-talet

- Frisland blir en del av Frankerriket
- Pippin den lilles myntreform år 755

→ Sceatta blir avlyst till förmån för Denier

Denier 768 – 794, Karl den store, Dorestad
vikt 1,20 g. Ref: Jmfr Grierson-Blackburn nr 724

18.

Andra halvan av 700-talet

- Sceatta överges som internationellt handelsmynt.
- Sceatta blir lokalmynt i England på landsbygden en tid
- Sceatta blir lokalmynt i Ribe fram till 800/820.

Frågor?

19.

Hur gick det sedan?

20.

Seglet skapade nya möjligheter för nordborna på 700-talet

- Skepp från Svealand seglade till Ösel (Saaremaa) i Estland på 750-talet
- Lindisfarne i England plundrades 793
- Vikingarna gjorde sig till herrar över Northumbria i mitten av 800-talet
- Vikingarna intog staden York år 866

21.

Mitten 800-talet

Denier, 814 – 840
Ludvig den fromme
Dorestad, 1,53 g
Ref: Morrison-Grunthal 330
Källa: Auktion Hamburger,
Frankfurt am Main

Denier, 840 – 855
Lothar I, Dorestad, 1,74 g
Ref: Grierson-Blackburn 980var
Källa: cngcoins.com

22.

Damhusskatten utanför Ribe upptäckt i augusti 2018

252
silvermynt
från tidigt 800-tal

Delta mynt pryder Brita Malmers
doktorsavhandling

Skatten bevisar Ribes position i
numismatiskt avseende

24.

Av skatten kan man dra slutsatsen att Ribe
hade myntekonomi under tidigt 800-tal

De flesta mynten var "ansikte-hjort-penningar" (Wodan-ansikte)

25.

Triquetran – ett spännande bitecken

13 ytterligare exemplar kända
från fyndplatser utanför Ribe
- 1 från Uppåkra
- 2 från Norge
- 9 från Danmark
- 1 från Birka

TRIQUETRAN är också känd på
Harald Hårdrådes penning från Nidaros 1047 – 1066

Åts: HARALD REX NO Frs: VLF ON NIDMRE

Foto: Kulturhistorisk Museum, Oslo
av latinets TRI QUETRUS (tre-hörnad)

26.

Triquetran har sitt ursprung i den keltiska världen. (Av latinets TRI QUETRUS, dvs tre-hörnad)

Hedebypenningarna

980-985
Harald Gormsson
Blåtand

Åtsida: Carolus efterpräglingar, CE III

B2b : 13

Frånsida: Dorestad, D III

C1c : 20

Källa:
Brita Malmer,
Nordiska mynt före år 1000,
Lund 1966

27.

